

موضوع : مقاله علمی در مورد نقش اسلام در حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست

ترتیب کننده : نقیب الله " نوری "

شماره تماس : 0790326200

ایمیل آدرس: Naqibullahnoory1@gmail.com

سال: 1399

مقدمه

زیست شناسی مهم ترین راه شناخت خدا و رسیدن به خالق یکتا میباشد زیست شناسی گسترده ترین و مهمترین رشته علوم پایه میباشد و نقش اساسی در حل مشکلات و معضلات فعلی و آتی بشردار دارد بیشتر از 75 فیصد تحقیقات جهانی در مورد محیطه علوم زیستی می باشد. مافعلا در عصری حیات به سر میبریم که از نظر اوضاع بدامنیتی و جنگ های داخلی به شدت محیط زیست صدمه دیده بنابراین توسعه کشور نیازمند توجه جدی به این علم میباشد و توسعه پایدار یکی از مهمترین شاخص ها حفاظت همه جانبه از محیط زیست میباشد و ما به عنوان کشوری در حال توسعه نیازمند توجه جدی به این موضوع میباشیم و افغانستان کشور عزیز ما دارای محیط زیست به شدت آسیب پذیر میباشد این امر ناشی از افزایش جمعیت ها ، نفوس و مهاجرت ها، عنعنات رسم و رسوم و وابستگی شدید مردم اطراف به اقتصاد گاوداری و مالدار ی و گذینه مهتر جنگ های داخلی میباشد.

پیشینه تحقیق

تحقیق درباره ارزش و جایگاه محیط زیست در دستورات دینی به شکل از اشکال در کتاب ها مجله ها، رسانه ها به آن اشاره صورت گرفته و بنده سعی و تلاش نمودم تا از کتاب ها و منابع مختلف خلص معلومات موثق را با معلومات شخصی خویش یکجا جمع اوری و تحریر نمایم تا بتوانیم به حیث یک جوان رسالت خویش را در قبال محیط زیست از طریق معلومات و اطلاعات مهم و حیاتی ادا نمایم زیرا اطلاعات منابعی هستند که میتوان از طریق آن به اوج موفقیت نایل آئیم.

چکیده

بشرامروزی با بحرا نه‌ای عدیده ای مواجه است که یافتن راه حل آنها بدون کمک و رهنمایی دانشمندان و متخصصین علوم زیستی امکان پذیر نمیباشد کشور عزیز مان افغانستان در چندین دهه اخیر به دلیل تغییرات جدی در اقلیم و محیط زیست دچار مشکلات طاقت فرسایی در زمینه سلامتی افراد و تغذیه شده است بناً نیاز است تا تمام اقشار جامعه به ارزش و جایگاه محیط زیست از جوانب مختلف توجه نمایند و همصدا و همکار مسئولین محیط زیست باشند تا با مشارکت و همکاری مردم با نهاد های مسئول یکجا در پی حل این معضلات باشیم و علمای کرام رکن اساسی و معتبر جامعه هستند که با همکاری و حمایت آنها فرهنگ محیط زیستی را در جامعه رایج و عملی ساخته میتوانیم .

تعریف محیط زیست :

محیط زیست عبارت از ترکیبی از دانش های متفاوت در علم است که شامل مجموعه ای از عوامل زیستی و محیطی در قالب محیط زیست و غیر زیستی (فیزیکی و شیمیایی) است که بر زندگی یک فرد به گونه تاثیر میگذارد و از آن تاثیر میپذیرد.

امروزه این تعریف غالباً به انسان و به فعالیت های او مرتبط میشود و میتوان محیط زیست را مجموعه ای از عوامل طبیعی کره زمین همچون هوا، آب، اتمسفر، صخره ها، گیاهان، و غیره که انسان را احاطه میکنند خلاصه کرد.

تفاوت محیط زیست با طبیعت در این است که تعریف طبیعت شامل مجموعه عوامل طبیعی، زیستی و غیر زیستی میگردد که منحصرآدر نظر گرفته میشود در حالیکه عبارت محیط زیست با توجه به برهم کنش های میان انسان و طبیعت و از دیدگاه بشر توصیف میشود.

جایگاه محیط زیست در دستورات دینی

نقش اسلام در حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست .

انسان ، اشرف مخلوقات و خلیفه خداوند(ج) در زمین است و تمام پدیده های طبیعی برای او آفریده شده است

خداوند نظر ویژه ای به انسان دارد آسمان و زمین ، دریاها ، کوه ها، را در تسخیر بشر قرار داده تا از آنها به شیوه صحیح و مناسب بهره ببرد چنان که آیات ذیل به آن دلالت میکند "آیه". خداوند همان کسی است که دریا را مسخر شما کرد تا کشتیها به فرمانش در آن حرکت کنند و بتوانید از فصل او بهره گیرید و باشد که سپاس دارید او آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است به سود شما رام کرد. در این نشانه های مهمی است برای کسانی که اندیشه میکنند"

" آیه " او خدایی است که همه آنچه را از نعمت ها در زمین وجود دارد، برای شما آفرید، سپس به آسمان پرداخت و آنها را به صورت هفت آسمان مرتب نمود و او به هر چیز آگاه است"

"آیه " او کسی است که زمین را برای شما رام کرد، برشانه های آن راه بروید و از روزی های خداوند بخورید ، و بازگشت و اجتماع به سوی او است "

" آیه " و از آیات عظمت خدا این است که بادهای را عنوان بشارتگری می فرستد تا بخشی از رحمتش را به شما بچشاند و کشتی ها به فرمانش حرکت کنند و از فضل او بهره گیرید ، و امید که شکرگزاری کنید"

" آیه " در آفرینش آسمان ها و زمین ف و آمد شب و روز و کشتی های که در دریا به سود مردم در حرکتند، و آبی که خداوند از آسمان نازل کرده ، و با آن زمین را پس از مرگ ، زنده نموده ، و انواع جنبندگان را در آن گسترده و همچنین در تغییر مسیر

بادها و ابری که میان زمین و آسمان ارمیده است نشانه های است که از ذات پاک خدا ویگانگی او ، برای مردمی که می اندیشند "

با توجه به ایاتی که ذکر شد ، طبیعت در تسخیر انسان و برای بهره برداری در اختیار او قرار دارد.

انسان می‌تواند با استفاده از توانایی ها و خلاقیت هایی که خداوند در سرشت او قرار داده بهترین بهره را از طبیعت ببرد و با خرد ورزی دنیا را مزرعه آخرت و سرمایه زندگی اخروی خویش قرار دهد.

متون مختلف تعالیم اسلامی به انحای گوناگون طبیعت و عناصر آن و همچنین به فواید و اثرهای آن اشاره نموده اند و در کنار این اشارات به لزوم حفاظت از آن نیز پرداخته اند .

ایاتی از قرآن کریم انسان را مورد سوال قرار داده و یا او را به دستور های امر کرده اند که یکی از مصادیق بارز این سوالات و اوامر می‌تواند محیط زیست باشد. این در عین حالی است که قرآن کریم به بسیاری از اصول و قوانینی که ضامن بقا و تداوم حیات عالم هستی و حرکت آن بسوی کمال است اشاره می‌فرماید که مراعات این قوانین خود مرحله ای از حفاظت از محیط زیست است.

برای نمونه می‌توان به موزون بودن عالم هستی و خلق عالم براساس توازن اشاره کرد به این معنی که انسان نباید عملی مرتکب شود که سبب برهم خوردن این توازن و تعادل گردد ...

موضوع بعدی اشاره شده در قرآن که تجاوز به آن سبب برهم خوردن آیت تعادل محیط گردد اندازه و قدر است .

به بیان دیگر : در تماس با طبیعت و بهره گیری از منابع آن باید به گونه ای رفتار شود که اولاً قدر و اندازه ملاک عمل قرار گیرد و ثانیاً تغییرات اندازه ها به حدی نباشد که سبب تخریب محیط زیست و از بین بردن رفتن گونه هایی گردد.

علاوه بر این ها قواعد فقهی متعددی همچون قاعده «لاضرر»، «ضمنان» ، «اتلاف» ، «تسبیب» را نیز می‌توان به عنوان بستری برای حقوق محیط زیست در فرهنگ اسلامی معرفی نمود مضافاً بر اینکه بسیاری از اصول که بظاهر به عنوان یک ارزش اخلاقی تلقی می شوند و می‌توانند در قلمروی از حیات مصداق خاص خویش را داشته باشند ، مثل قناعت خودکفایی ، احتراز از اسراف و تبذیر و... نیز پشتوانه های محکمی در حمایت از حقوق محیط زیست هستند.

در اینجا به برخی از قواعد و اصول که می‌توانند منبعی برای حفاظت از محیط زیست تلقی شوند اشاره می‌کنیم .

1- قاعده «لاضرر»

قاعده لاضرر در دین اسلام قلمرو بسیار وسیعی دارد و تمام زوایای زندگی بشر را در بر میگیرد از جمله موارد ضرر، تخریب محیط زیست و آسیب رساندن به زندگی فردی و اجتماعی انسان است.

در باره قاعده «لاضرر» دانشمندان و صاحب نظران نامداری چون: مرحوم شیخ انصاری، آخوند خراسانی، آقا ضیا عراقی، و دیگران به تفصیل بحث کرده و رساله ای مستقلی در تبیین و توضیح این قاعده تدوین نموده اند.

قاعده لاضرر در قالب حدیث در حد تواتر به اثبات رسیده و اهل سنت و اهل بیت نیز به ایت عقیده اهتمام ورزیده و از طریق آنها نیز وارد شده شده است.

از باب نمونه به احادیثی اشاره میشود که نشان دهند این است که شعاع قاعده لاضرر سراسر زندگی انسان را در بر میگیرد و نحوه استدلال در احداثت زیر نشان میدهد که اسلام ضرر و زیان و آسیب رساندن به دیگران را نمی پذیرد و بدون تردید یکی از موارد ضرر و زیان تخریب محیط زیست انسان و دیگر موجودات زنده است.

از امام صادق (ع) روایت شده است که پیامبر خدا در مورد شفعه در میان شرکای زمین و مسکن داورى نمود و فرمود: «ضرر و آسیب رساندن به دیگران در اسلام وجود ندارد»

حدیث شریف لاضرر عمومیت دارد چنان که نحوه استدلال به آن در موارد اختلاف نشان دهنده این مطلب است. جای تردید نیست که تخریب محیط زیست و آلوده کردن محیط زندگی و بی توجهی به آثار و زیان های ناشی از نابودی بی رویه این تخریب و آلودگی از مصداق ضرر و زیان به آدمیان است.

2- انفال

در اسلام انفال (اراضی موات و بدون مالک سرزمین های مخروبه و خالی از سکنه، سواحل دریاها، کوهها، بیابانها، معادن، جنگلها، و مراتع فضا و هوا و آبهای زیرزمینی...) از آن خدا و رسول اوست و به حاکم وقت اختصاص دارد و تحت تصرف و اختیار اوست. و هرگونه تصرفی که بخواهد میتواند اعمال نماید.

انفال به فرد و یا افراد مشخصی تعلق ندارد و در زمان و غیبت تحت اداره حاکم اسلامی است و از اموال عمومی به حساب می آید.

در احادیث متعددی از قطع درختان و از بین بردن مزارع و گیاهان و آتش زدن آنها نهی و نکوهش شده و پرهیز از بریدن و نابود کردن درختان به عنوان عامل افزایش عمر به حساب آمده است نیز کسانی که درختان مفید و میوه دار را نابود کنند به عذاب الهی تهدید شده اند.

با توجه به اینکه انفال از اموال عمومی است و همه از مرم درمنافع ان شریک هستند استفاده بهینه از اموال عمومی اقتضا دارد که زیر نظر حکومت اسلامی مورد بهره برداری قرار گیرند تا حقوق مردم تضییع نشود.

و عده خاص این منابع را وسیله سودجویی های به رویه و استفاده های ستمگرانه خود قرار ندهند و غارتگران عمومی، اراضی، سواحل، دریاها، کوه ها، بیابان ها، و معادن جنگلها را غارت نکنند بدین منظور لازم است که سازمان های ویژه ای برای حمایت و حفاظت از انفال بوجود آید.

در کشور ما این وظیفه سنگین بر دوش اداره ملی محیط زیست قرار دارد که زیر نظر ریاست جمهوری اداره میشود.

اهمیت و نقش محیط زیست در زندگی انسان.

محیط زیست طبیعی تاثیر شگرفی بر روح و روان انسان دارد محیط پاک و آراسته و خرم، زندگی را شاداب و معطر میسازد شنیدن آواز روح بخش پرندگان، ترنم لطیف جویباران، آهنگ دلربای چشمه ساران، صفای سبزه سبزه زاران، نسیم لطیف کوهستان، رقص دلنشین درختان و زیبایی شهر و دیار، همه مهمه تاثیر عجیب انگیزی بر زندگی و حیات انسان دارند.

هرکسی از تماشای چنین منظره های زیبای احساس آرامش و نشاط کرده و امنیت و آسایش را در حیات خویش لمس میکند بر عکس، آسیب رساندن به محیط زیست و نابودی طبیعت باعث وارد آمدن صدمات و زیانهای جبران ناپذیری به بشریت می شود.

افسردگی و افزایش بیماریهای روحی و روانی انسان امروز بدون ارتباط به آسیب رساندن به محیط زیست نیست. هیچ کس نمیتواند منکر بشود که تخریب محیط زیست تاثیر منفی بر شیوه رفتار آدمیان می نهد و اثرات ویرانگری بر اخلاق فردی و جمعی جامعه بشری برجای میگذارد.

قرآن کریم در باره اثر طبیعت می فرماید:

«سر زمین پاکیزه، گیاهش به فرمان پروردگار میروید، اما سرزمین بد طبیعت و شوره زار جز گیاه ناچیز و بی ارزش از آن نمی روید»

از این ایه مبارک استفاده می شود همان طور که طبیعت و سرزمین پاک در رشد و پرورش بهینه گیاهان موثر است در رشد و تکامل انسان نیز موثر می باشد و همان گونه که از زمین های شوره زار جز گیاهان بی ارزش نمی روید، محیط آلوده نیز تاثیر منفی و اثرات زیانباری بر تربیت انسان دارد.

نتیجه گیری

محیط زیست عبارت از ترکیبی از دانش های متفاوت در علم است که شامل مجموعه ای از عوامل زیستی و محیطی در قالب محیط زیست و غیر زیستی (فیزیکی و شیمیایی) است که بر زندگی یک فرد به گونه تاثیر میگذارد و از آن تاثیر میپذیرد. امروزه این تعریف غالباً به انسان و به فعالیت های او مرتبط میشود و میتوان محیط زیست را مجموعه ای از عوامل طبیعی کره زمین همچون هوا، آب، اتمسفر، صخره ها، گیاهان، و غیره که انسان را احاطه میکنند خلاصه کرد.

نقش اسلام در حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست ، انسان اشرف مخلوقات و خلیفه خداوند در زمین است و تمام پدیده های طبیع برای او آفریده و میفرماید که مراعات این قوانین خود مرحله ای از حفاظت از محیط زیست است .

امروزه محیط زیست به سبب سودجوییهای ظالمانه و خود کامگیهای قدرت های جهانخوار بیشتر از هر زمانی در معرض خطر و نابودی قرار گرفته است ، الودگی های فرایند خاک ، آب و هوا بیش از پیش محیط زیست را تهدید نموده و آسیب های جبران ناپذیری آن وارد ساخته است . بنا لازم است برای جلوگیری از بدتر شدن وضعیت محیط زیست دولت ، حکومت و مردم متوجه این معضل بزرگ شوند و برای بهبود آن مشترک کار و باهم همکاری نمایند .

منابع و ماخذ:

- 1- مجله فرهنگ جهاد ایران / تابستان 1383 شماره 36**
- 2- ویکی پدیا / محیط زیست و جهان**
- 3- معلومات عمومی طبیعت و زندگی.**